

بله والاس، جون مېکر، دایانا کیو، سیمون چاندلر

راهنمای جامع آموزش

روش‌های تفکر و حل مسئله

به‌دست‌آموزان مدارس ابتدایی

طراح: سرین

آموزش و راهبردهای ارزیابی

و خودارزیابی دانش‌آموز

مترجمان:

حسین جعفری‌ثانی (دانشیار دانشگاه فردوسی مشهد)

نادر باقری (عضو هیأت علمی دانشگاه فردوسی مشهد)

فاطمه کبیری (کارشناس ارشد برنامه‌ریزی درسی)

عنوان و نام پدیدآور:	راهنمای جامع آموزش مهارت‌های تفکر و حل مسئله به دانش آموزان مدارس ابتدایی: طراحی تدریس، آموزش و راهبردهای جامع ارزیابی و خودارزیابی دانش آموز/پله والاس... [و دیگران] مترجمان: حسین جعفری ثانی، نادر باقری، فاطمه کبیری
مشخصات نشر:	مشهد، به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری:	۲۱۶ ص.
فروست:	به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)، ۱۵۵۶.
شابک:	978 - 964 - 02 - 1924-9
وضعیت فهرست نویسی:	فبا.
یادداشت:	عنوان اصلی:
یادداشت:	Thinking Skill and Problem Solving an Inclusive approach.
یادداشت:	بالای عنوان: یک رویکرد جامع‌نگر.
موضوع:	علوم -- انگلستان -- راهنمای آموزشی (ابتدایی) -- فعالیت‌های فوق برنامه
موضوع:	حل مسئله -- انگلستان -- راهنمای آموزشی (ابتدایی)
موضوع:	ابتدیه و تفکر -- راهنمای آموزشی (ابتدایی)
موضوع:	آموزش و پرورش -- انگلستان -- رویکرد مبنای رشته‌ای
شماره افزودنی:	والاس، پله Wallace, Belle
شماره افزودنی:	جعفری ثانی، حسین. ۱۳۴۳ - مترجم
شماره افزودنی:	باقری، نادر. ۱۳۳۸ - مترجم
شماره افزودنی:	کبیری، فاطمه. ۱۳۶۳ - مترجم
شماره افزودنی:	به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)
شماره افزودنی:	۱۳۹۲ م ۹ الف ۵/ ۱۵۸۵ LB
شماره افزودنی:	۳۷۷/۳۵۰۴۴
شماره افزودنی:	۳۲۰۷۷۲

۱۵۵۶

راهنمای جامع آموزش

مهارت‌های تفکر و حل مسئله به دانش آموزان مدارس ابتدایی

طراحی تدریس، آموزش و راهبردهای جامع ارزیابی و خودارزیابی دانش آموز

پله والاس، جون میکرو، داندرسون، جیمون چاندلر

مترجمان:

حسین جعفری ثانی (دانشیار دانشکده پرورش معلمان مشهد)

نادر باقری (عضو هیأت علمی دانشگاه فردوسی مشهد)

فاطمه کبیری (کارشناس ارشد برنامه ریزی درسی)

ویراسته حمیدرضا نویدی مهر (نگهبان)

چاپ اول: ۱۳۹۳

۵۰۰ نسخه / رقعی

چاپ: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۰۲ - ۱۹۲۴

قیمت: ۹۵۰۰۰ ریال

حق چاپ محفوظ است.

به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی)

دفتر مرکزی: مشهد، بلوار سجاده، خیابان میلاد، ص.ب. ۹۱۳۷۵/۳۹۶۹، تلفن ۰۵۱-۷۶۲۵۰۰۱۳، دورنگار ۷۶۵۲۰۰۰۶

دفتر تهران: ۸۸۹۶۰۶۲۰، دورنگار ۸۸۹۶۵۹۸۲

نشانی اینترنتی: www.behnashr.com پست الکترونیکی: publishing@behnashr.com

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست مطالب

پیشگفتار مترجم	۵
نکاتی دربارهٔ این کتاب	۹
سخنی با کودکان و والدین معلمان	۱۱
فصل ۱: طیف غنی توانایی‌های بالقوهٔ انسان	۱۵
فصل ۲: آغازی برای روش تدریس	۳۹
فصل ۳: توسعهٔ روشنگری	۷۷
فصل ۴: تدوین یک خط‌مشی جامع آموزشی همراه با متمایزسازی	۱۰۵
فصل ۵: یک طرح تحقیقاتی عملی در مدرسه با استفاده از کلارمونت	۱۵۱
ضمیمه ۱	۱۸۱
ضمیمه ۲	۲۰۰
ضمیمه ۳	۲۱۰
منابع و خواندنیهای بیشتر	۲۱۴

www.ketab.ir

روش تفکر مترجمان

یافته‌های پژوهش‌های یادگیری مستلزم درگیر شدن دو عنصر مهم یعنی معلمان و دانش‌آموزان است. به طور کلی، رویکردها و سبکهای تدریس و یادگیری در کلاس، دو محور را شامل می‌شوند: رویکرد معلم محور که یک دیدگاه تفکر قیاسی است؛ و دانش‌آموز محور که به عنوان یک دیدگاه فرایندی (تفکر استقرایی) مورد توجه قرار می‌گیرد. در بیشتر کشورهای جهان معمول‌ترین تجربیات یادگیری در کلاس، مبتنی بر رویکرد سنتی معلم محور (تفکر قیاسی) است؛ در حالی که رویکرد دانش‌آموز محور نیازمند آموزش خلاقانه و توجه به حوزه مهارت‌های تفکر است.

امروزه متخصصان تعلیم و تربیت، به روش یادگیری و یادگیری و برنامه درسی برای دانش‌آموزان نگاه انتقادی دارند. به جای تکیه صرفی از آنان، در نظامهای تعلیم و تربیت کنونی جدایی محتوای کاربردی از آن‌ها شده و سامطلوبی را بر تعلیم و تربیت نهاده است.

فراگیرندگان اغلب حقایق را به صورت فرایندهای تکراری و روم با یاد می‌گیرند. با صرف کمترین تلاش در ارتباط با محتوا و کاربرد آن می‌آموزند. آنان نمی‌توانند آنچه را در محیط مدرسه و کلاس درس یاد می‌گیرند و شناختی که کسب می‌کنند، به مسائل و وقایع دنیای واقعی انتقال دهند. به علاوه، جوامع امروزی در حال گسترش و تحول بوده و نظامهای اجتماعی، پیچیدگیهای خاص خود را می‌طلبند.

دانش، شناخت و فناوری در حال گسترش روزافزون است و نقشها و مشاغل جدید رفته رفته تولید و مسائل اجتماعی ابعاد پیچیده‌تری به خود

می‌گیرند. به همین سبب، جوامع امروزی نیازمند افرادی هستند که با یادگیری مهارت‌های تفکر حل مسأله، در سطحی بالاتر بتوانند به افرادی با توانایی حل مسائل و تصمیم‌گیرندگان توأم با تفکر تبدیل شوند. توانایی تفکر سطح بالا در میان دانش‌آموزان ایرانی ضعیف بوده و آنان به این توانایی نیاز دارند تا در آینده به افرادی حل‌کننده مسأله، یک متفکر تصمیم‌گیرنده و در طول زندگی خود به فردی فراگیرنده تبدیل شوند. با توجه به گسترش روزانه مشاغل و نیاز به وجود افراد کارآمد و دارای توانایی تفکر بالا، تحقق یک حرکت قوی در خصوص توسعه مهارت‌های تفکر و حل مسأله به عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی تحصیل ضروری است؛ بر این اساس است آموزش تفکر مستقل برای دانش‌آموزان روز به روز بیشتر می‌شود تا این که بتوانند در یک جامعه پیشرفته زندگی کنند.

تفکر را کلاس، به فرایند یاددهی — یادگیری در یک محیط دارای فرهنگ مبتنی بر فکر برمی‌گردد. در محیط کلاس، عوامل تأثیرگذار بر روی یکدیگر از جمله ارزشها، انتظارات و عاداتهای ابراز شده، روشهای کسب شناخت و مهارتهای یک تفکر خوب را در عمل تقویت می‌کنند.

فرهنگ تفکر شامل فن، تفکر، گرایشهای اندیشیدن، مدیریت ذهن، جسارت راهبردی برای سازماندهی شناخت و آموزش در راستای انتقال، در دهه‌های اخیر به طور فزاینده‌ای تبدیل به تلاشی شده است تا با طراحی نظام تعلیم و تربیت نوین، بتواند دانش‌آموزان متفکر را برای آینده تربیت کند.

آموزش روشهای حل مسأله به دانش‌آموزان در نتیجه بر عوامل بازدارنده هیجان و شناختی که مانع یادگیری مؤثر از تفکر و حل مسأله می‌شود، کمک می‌کند. معلمان از طریق ایجاد یک محیط آرامش‌بخش در کلاس و کمک به دانش‌آموزان در غالب شدن بر ترس و اضطراب مرتبط با حل مسأله، تلاش می‌کنند تا شالوده‌های ضروری یادگیری متفکرانه را ایجاد کنند. بنابراین، استفاده از روشهای فراشناختی می‌تواند روشی ذهنی دانش‌آموز را در زمینه فرایندسازی حل مسأله رشد دهد و به ابزاری برای حل نتیجه‌بخش مسائل درآورد. در نتیجه، دانش‌آموزان به صورت فزاینده‌ای به عنوان حل‌کننده مسأله می‌توانند با استقلال هرچه بیشتر، از عهده حل مسائل برآیند.

امروزه، تقابل بین رویکردها و سبکهای معلم محور یا دانش آموز محور و قیاسی یا استقرایی، با یک رویکرد جامع یاددهی - یادگیری، جایگزین شده است. به عبارت دیگر، هیچ یک از سبکها به تنهایی خوب یا بد تلقی نمی‌شوند، بلکه تعامل شاگرد و معلم و برنامه درسی به عنوان سه رکن اصلی موقعیت یاددهی - یادگیری، مدنظر است. در یک فرایند مطلوب، نه می‌توان صرفاً به معلم و یا صرفاً به فراگیرنده و یا صرفاً به برنامه درسی به عنوان محور یاددهی - یادگیری توجه کرد. این سه در یک ترکیب موزون با توجه به شرایط یادگیری، از اهمیت برخوردار است.

یکی از ویژگیهای مهم و کلیدی این کتاب، تأکید بر کارکردهای هر سه محور یاددهی - یادگیری یعنی معلم، فراگیرنده و برنامه درسی در فرایند یادگیری است. کتاب در پنج فصل تدوین شده و ضمن ارائه مباحثی پیرامون راستای توسعه تفکر و مهارت حل مسئله، با ارائه کاربرگهای راهنما دست‌آموزان مهمی برای معلم و مدیریت یک کلاس تفکر محور، و هم‌فراان شاگرد و وظایف و تشهای وی و نیز تدوین برنامه درسی مناسب مبتنی بر تفکر و حل مسئله ارائه کرده است. بنابراین، مطالعه آن به معلمان و برنامه‌ریزان درسی و سایر مسؤولان آموزش و پرورش پیشنهاد می‌شود.

کتاب حاضر در یک نگاه، شامل مباحثی به شرح زیر است:

- طیف غنی تواناییهای بالقوه انسانی؛
- آغازی برای روشنگری ذهن؛
- توسعه روشنگری ذهن؛
- تدوین یک خط‌مشی جامع در مدرسه؛
- یک طرح تحقیقاتی عملی.

نکته‌های درباره نویسنده‌گان

والاس به سبب کار با کودکان با استعداد و همچنین فعالیتهای تحقیقاتی در مورد مهارت‌های تفکر و حل مسئله، به عنوان مبنایی برای برنامه‌ریزی درسی، سطح جهان شناخته شده است. او به این نکته تأکید دارد که می‌توان به کمک فرایند یادگیری یک سلسله مهارت‌های تفکر و حل مسئله به صورتی نظامی، سطح عملکرد را در همه دانش آموزان افزایش داد. به خصوص او در این مسئله تأکید دارد که مهارت‌های تفکر و حل مسئله در فرایند برنامه‌ریزی درسی، در هر زمینه‌های مربوط به تواناییهای انسان کاربرد دارد. وی برنامه تحصیلی بین‌المللی را برای دانش آموزان محروم گسترش داد. والاس از سال ۱۹۸۲ ویراسته مجله بین‌المللی آموزش کودکان تیزهوش^۱ را بر عهده گرفت. او در زمینه حل ارزشیابی مشاوره جهانی برای کودکان تیزهوش و با استعداد، مطالب زیادی را چاپ کرده و هم اکنون نیز مسئول انجمن ملی کودکان با استعداد در انگلیس است. وی علاقه زیادی به کار کردن با معلمانی دارد که تخصص خود را در زمینه آموزش مهارت‌های تفکر و حل مسئله در فرایند برنامه‌ریزی درسی ملی گسترش می‌دهند. او درباره آموزش مهارت‌های تفکر در سالهای اولیه زندگی و مقاطع ابتدایی و متوسطه، موضوعات کاربردی و بنیادی در کلاس را به صورت مجموعه‌ای از مقالات تهیه، تنظیم و چاپ نموده که

1. Wallace, B.

2. Gifted Education International.

توسط انجمن ملی کودکان بااستعداد در انگلستان به چاپ رسیده است. چون میکر^۱ در زمینه ارزیابی مبتنی بر عملکرد حل مسئله در ابعاد مختلف و طراحی برنامه‌های درسی برای افزایش تواناییها و استعداد دانش‌آموزان در دنیا، شناخته شده است. او مسؤول اصلی بررسی طرحهای کشف^۲ در رابطه با مجموعه تحقیقات و فراهم‌سازی طرحهایی با حمایت مؤسسه‌های دولتی است. وی تحقیقات مهمی را در ارتباط با گسترش استعدادهای گروه‌های آمریکایی بومی، آمریکایی اسپانیایی، آمریکایی آفریقایی و آمریکایی آسیایی، به انجام رسانده است. میکر استاد آموزش استثنایی در دانشگاه آریزوناست و مقاله‌های خود را در زمینه کودکان تیزهوش معلول، دانش‌آموزان تیزهوش اقلیت، خلاقیت و حل مسئله و انواع شیوه‌های ارزشیابی، به چاپ رسانده است. دایا کیو^۳ تدریس خود را در مدارس متوسطه شروع کرده و مدت ۱۳ سال است که در مدارس ملی، لینکلن شایر^۴ مشغول به کار است. در طول این مدت، او اولین کسی بود که اساسی را در زمینه شغلی خود داشته است و تجربیات فراوانی خصوصاً کار با گروه‌های مختلف سنی دانش‌آموزان کسب نموده، و مقاله‌های زیادی را در زمینه کاربرد آموزش مهارت‌های تفکر در برنامه درسی ابتدایی ارائه کرده است. سیمون چاندلر^۵ در انواع مدارس ابتدایی، متوسطه، لی، غیردولتی، شهری، روستایی و مدارس استثنایی برای کودکان با مشکلات یادگیری متوسط، تدریس کرده است. او در چند سال اخیر، روی راهنمایی معلمان در جهت تسریع در اصلاح روشهای تدریس بوده و با راهنمایی شرایط بهتر آموزشی برای کودکان، بر مبنای شیوه‌های مؤثر حل مسئله و اصلاح آنها، مصمم بوده است.

1. Marker, J.
2. Discover.
3. Cave, D.
4. Lincolnshir.
5. Chandler, S.